

CZU: 398.4

392.51

<https://doi.org/10.52505/llf.2025.2.14>

DEMONOLOGIA FUNERARĂ: PRECIZĂRI CONCEPTUALE ȘI TIPOLOGII ALE FIINȚELOR ARHETIPALE ASOCIATE MORȚII

Mariana COCIERU

Doctor în filologie, cercetător științific coordonator

E-mail: mariana.cocieru@sti.usm.md, mcocieru@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7707-525X>

Universitatea de Stat din Moldova

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

<https://ror.org/0475kvb92> (Chișinău)

FUNERARY DEMONOLOGY: CONCEPTUAL CLARIFICATIONS AND TYPOLOGIES OF ARCHETYPAL BEINGS ASSOCIATED WITH DEATH

Abstract

The article examines the structure and meanings of funerary demonology within the context of Romanian mythology, delineating the notions of daimon and demon based on key sources from specialized literature (Romulus Vulcănescu, Victor Kernbach, Ivan Evseev, Antoaneta Olteanu, etc.). The study aims to clarify the terminological and conceptual framework of the field, defining funerary demonology as the ensemble of beliefs and mythical representations concerning entities that mediate the passage between the world of the living and that of the dead. The analysis focuses on the origin and functions of these daimonic beings, highlighting their role in the mythology of death and in the traditional imaginary of Romanian communities. The typology of strigoi, moroi, and other liminal spirits is interpreted as an expression of an archaic conception of the human double and of the continuity of existence beyond death. Through the conceptual delimitations proposed, the paper provides a theoretical framework for the specific study of practices and beliefs associated with funerary demons, constituting the first stage of a broader research dedicated to the mechanisms of annihilating their malevolent power.

Keywords: daimon, demon, demonology, mythology, archetypal beings of death.

Rezumat

Articolul examinează structura și semnificațiile demonologiei funerare în contextul mitologiei românești, delimitând noțiunile de daimon și demon pe baza surselor importante

din literatura de specialitate (Romulus Vulcănescu, Victor Kernbach, Ivan Evseev, Antoaneta Olteanu etc.). Studiul propune clarificarea cadrului terminologic și conceptual al domeniului, definind demonologia funerară drept ansamblu de credințe și reprezentări mitice privind entitățile care mediază trecerea dintre lumea celor vii și cea a morților. Analiza vizează originea și funcțiile acestor ființe daimonice, evidențiind rolul lor în mitologia morții și în imaginarul tradițional al comunităților românești. Tipologia strigoilor, moroilor și altor spirite liminale este interpretată ca expresie a unei concepții arhaice despre dublul uman și despre continuitatea existenței dincolo de moarte. Prin delimitările conceptuale operate, lucrarea oferă un cadru teoretic necesar pentru studiul specific al practicilor și credințelor asociate demonilor funerari, constituind prima etapă a unei cercetări dedicate mecanismelor de anihilare a puterii lor malefice.

Cuvinte-cheie: daimon, demon, demonologie, mitologie, ființe arhetipale ale morții.

Frica de necuprins și irațional este la fel de firească pentru om precum dorința de a explica necunoscutul. Încă din cele mai vechi timpuri, nevoia de a interpreta fenomenele inexplicabile – boala, moartea, catastrofele naturale sau tulburările sociale – a generat un vast corpus de credințe, legende și practici rituale. În imaginarul mitologic al diferitelor culturi, se regăsesc figuri demonice, masculine și feminine, cu o sete nestăvilită de viață și de sânge, simboluri ale forțelor haotice care amenință ordinea lumii. Astfel de reprezentări nu constituie simple proiecții ale fricii, ci veritabile expresii ale nevoii de sens și ale efortului colectiv de a reconcilia lumea vizibilă cu cea invizibilă. Așadar, ce rol joacă aceste figuri enigmatice în patrimoniul nostru cultural, cum reflectă ele viziunea asupra lumii a oamenilor din diferite epoci și de ce rămân relevante și astăzi?

Răspunsul îl putem găsi în mitologia populară românească, ce ne oferă un câmp de cercetare deosebit de bogat, unde demonii morții – strigoii, moroii și alte spirite liminale – devin ogindiri ale anxietăților și speranțelor comunității tradiționale.

În demersul de față, cercetarea se axează pe analiza demonologiei funerare și a terminologiei mitologice funebre, abordate ca elemente constitutive ale unui sistem simbolic coerent prin care cultura tradițională gestionează tensiunile dintre ordine și dezordine, puritate și impuritate, viață și moarte. Se pornește de la premisa că ființele arhetipale asociate morții pot fi ordonate într-o tipologie comparativă în funcție de originea lor, de rolul pe care îl îndeplinesc în contextul ritual și în imaginarul comunitar. În același timp, se consideră că terminologia mitologică funebră reflectă o logică duală, specifică mentalității tradiționale (curat/necurat, viu/mort, uman/transuman), permițând cartografierea conceptelor în raport cu structurile antropologice generalizate și cu mecanismele culturale de gestionare a tranzițiilor liminale. Împreună, aceste direcții teoretice configurează cadrul analitic necesar pentru o investigare coerentă și contextualizată a fenomenului demonologic funerar.

Preliminarii. Întregul panteon al forțelor „supranaturale ale naturii și reprezentărilor lor mitice” (Vulcănescu 1987, p. 294), concepute atât ca „dușmani”,

cât și „prietenii ai omului” (Pamfile 1916), precum și „ansamblul de opere artistice cu actanți demoni” (Cirimpei 2002, p. 139), a constituit un câmp de interes major pentru cercetarea demonologiei folclorice (Kernbach 2002, p. 231) și a ceea ce Romulus Vulcănescu, în renumita sa lucrare *Mitologia română*, denumea daimonologia mitică – componentă esențială a mitologiei etnice și, totodată, strat preistoric al acesteia (Vulcănescu 1987, p. 294).

Potrivit cercetărilor, această ramură a mitologiei are ca obiect de studiu relația dintre ființele supranaturale și lumea oamenilor, dintre demoni și divinități sau alte entități spirituale. Ea investighează originea și natura demonilor, structura și ierarhia lor (în funcție de putere, gen, proveniență sau rol), atributele și manifestările specifice, precum și ritualurile de apărare, invocare sau purificare asociate acestora. Totodată, demonologia analizează rolul acestor ființe în sistemele de credințe religioase și magice, evidențiind funcția lor simbolică în construcția imaginarului colectiv.

Demonologia, subliniază Ivan Evseev, reprezintă „mitologia inferioară, alcătuită dintr-un complex de credințe referitoare la forțele necurate (spiritele rele, duhurile morții, dracii, strigoi, moroi, demonii etc.)” (Evseev 1998, p. 110). Aceste fapte, de regulă malefice, dar uneori ambivalente, aparțin lumii de dincolo, subpământene, a morții, „dar care se află în anumite raporturi cu omul” (Ibidem). Izvoarele cercetării panteonului demonologic românesc sunt profund ancorate în mentalitatea tradițională, reflectându-se în „anumite povestiri populare, snoave, basme, legende, cântece și colinde, în folclorul formelor așa-zise minore (descânțe, făcături, blesteme, proverbe, ghicitori), în riturile și obiceiurile calendaristice (Jocurile cu măști, Paparudele, Caloianul, Călușarii, Plugușorul etc.), în procedeele medicinei magice și, nu în ultimul rând, în comportamentul cotidian al oamenilor, adică în superstițiile și credințele legate de evenimentele esențiale ale vieții și ale naturii” (Ibidem).

Demonologia poate avea atât o dimensiune **teologică (religioasă)**, specifică religiilor instituționalizate, precum creștinismul – conform căreia demonii (gr. daimonion, daimon – divinitate) sunt concepuți ca „fapte superioare” sau îngeri căzuți „prin neîmplinirea actului ascultării” (Danciu 2019, p. 7; cf. Marian 1892, pp. 448-449), cât și o dimensiune **folclorică sau mitologică (profană)**, în care demonii sunt personificări ale unor forțe ale naturii, boli, nenorociri sau conflicte morale. În acest sens, „daimonologia mitică coboară în retrospectiva istoriei până în paleolitic, până la superstițiile și credințele difuze stârnite de teroarea forțelor calme sau dezlănțuite ale naturii fizice, minerale, vegetale și animale. În imaginația crudă, însă înfierbântată a omului preistoric viața capătă proporțiile luptei lui încleștate cu forțele necunoscute, uriașe și nefaste, considerate permanent potrivnice” (Vulcănescu 1987, p. 294). În cultura populară, demonologia este adesea asociată cu practici magice, ritualuri de exorcizare și cu literatura ocultă.

În aceeași ordine de idei, în articolul *Demonii – tratare populară*, în literatură, muzică și artele plastice, etnologul basarabean Victor Cirimpei – unicul dintre folcloriștii basarabeni preocupat constant de mitologia populară – conturează

perspectivele hermeneutice ale demonologiei românești, încercând o clarificare a viziunilor demonologice profane și religioase (teologice), cu accent pe activitatea, faptele și puterea demonilor. Autorul examinează diverse tipuri de entități demonice, de la cele malefice din folclorul tradițional până la personajele complexe din literatura modernă.

Etnologul observă că interpretarea demonologică a lumii terestre și celeste se fundamentează pe mentalitatea religioasă politeistă a strămoșilor noștri, potrivit căreia „omul este împresurat de feluriți demoni ocrotitori, care, nerespectați (rău venerați), pot să-i pricinuiască mari necazuri; ei îl pot ajuta sau împiedica să-și realizeze activitățile de fiecare zi” (Cirimpei 2002, p. 139; cf. *Idem*, 1985; *Idem*, 1991; *Idem*, 1992). În analiza sa, Victor Cirimpei evidențiază funcțiile demonilor în diverse contexte culturale, subliniind rolul acestora de agenți ai haosului, ai bolilor și ai tentațiilor. De asemenea, autorul explorează modul în care demonii devin expresii simbolice ale psihicului uman, reflectând anxietatea, vinovăția și dorința de putere.

Potrivit aserțiunilor etnologului, aceste personaje demonologice sunt creații ale imaginației primitive, reprezentând încercarea omului de a explica și controla lumea înconjurătoare. Această formă de demonologie primitivă, notează și exegetul **Victor Kernbach**, „independent de nivelul spiritual al culturii populare, este obligatorie pentru orice sistem de credințe și provine din etajul inferior al animismului” (Kernbach 2002, p. 231). În credința populară, demonii pot lua înfățișări variate – oameni, animale, păsări, reptile sau ființe deformate – și sunt caracterizați prin culori întunecate (negru, roșu) și trăsături terifiante (gheare, copite, cozi etc.).

Repere bibliografice și precizări conceptuale. Un excurs bibliografic asupra daimonologiei mitice românești, remarcă etnologul Romulus Vulcănescu, își are începuturile în consemnările principelui Dimitrie Cantemir, continuând cu însemnările din manuscrisele laice și ecleziastice păstrate în biblioteci, apoi cu publicațiile din presa periodică, almanahurile și lucrările de cultură generală ale secolului al XIX-lea. Ulterior, problematica este abordată și în monografiile tematic de etnografie, folclor și etnologie.

Un loc semnificativ în evoluția acestor preocupări îl ocupă cercetările lui Simion Florea Marian, care acordă un spațiu generos daimonologiei funerare, reflectată prin reprezentările strigoilor, pricolicilor, moroilor și ale ierarhiilor diavolești (Marian 1892, pp. 83-84, 89-90, 193, 417-421, 444, 489-491).

Apreciate pentru contribuția lor la dezvoltarea cercetărilor privind daimonologia mitică sunt și studiile semnate de Tudor Pamfile (1914; *Idem*, 1916), Artur Gorovei (1915; *Idem*, 1931), I.-Aurel Candrea (1944; 1999), Constantin Eretescu (1974; *Idem*, 2007(a); *Idem*, 2007(b)), Romulus Vulcănescu (1987), Antoaneta Olteanu (1997), Otilia Hedeșan (2000), Ion Ghinoiu (2001; *Idem*, 2013), Victor Kernbach (2002) ș.a.

Romulus Vulcănescu întreprinde o amplă și laborioasă investigație pentru a stabili distincția dintre conceptele de daimon și demon, ajungând la concluzia

că delimitarea cea mai pertinentă se poate realiza prin raportarea la diferențele dintre daimonologia mitică de tip arhaic și demonologia popular-creștină. Pentru a simplifica această distincție, exegetul propune ca prin daimonologie să se înțeleagă „tratarea daimonilor din perspectiva mitologiei arhaice sau tradiționale”, iar prin demonologie – „tratarea numai a demonilor din perspectiva religiei creștine predominante, de rit ortodox” (Vulcănescu 1987, p. 299). Astfel, demonologia mitică creștină este percepută ca o mitologie paralelă celei de tip arhaic sau tradițional.

Ivan Evseev oferă o interpretare mai accesibilă a conceptului de demon, derivat din termenii grecești daimonion și daimon, care înseamnă „divinitate”. În gândirea mitologică a grecilor antici, daimonii întruchipau diverse ființe divine sau semidivine, fiind asociați cu spiritele moșilor și strămoșilor ori cu geniile tutelare. Persoana „posedată de un daimon” era considerată un protejat al zeilor. În consecință, odată cu preluarea și reinterpretarea creștină, accentul s-a deplasat asupra laturii **malefice** a daimonului grec, ceea ce a condus la apariția figurilor lui **Satan (Diavolul)** și a **îngerilor căzuți**, răzvrățiți împotriva lui Dumnezeu. După cum subliniază Evseev, „cuvântul grecesc, ca atare, având forma populară dimon, este unul dintre sinonimele dracului și se folosește mai rar decât alte nume ale spiritului răului” (Evseev 1998, p. 110).

Clarificări importante în acest domeniu aduce studiul Antoanetei Olteanu, Mitologie comparată, în care exegeta realizează o analiză amplă a mitologiei populare și menționează viziunea teoreticienilor „școlii mitologice”, care disting între mitologia superioară sau propriu-zisă (teogonia, eroologia) și mitologia inferioară – nu „de rang inferior”, ci „domestică” (Olteanu 2021, p. 83) –, identificată cu demonologia.

În privința acestui al doilea concept, se conturează două interpretări ce nu se exclud, ci se completează reciproc. Pe de o parte, demonologia studiază demonii așa cum apar în mitologia creștină – „ființe infernale, îngeri căzuți, existențe aflate la antipodul lumii divine” (Idem, 1997, p. 21). Pe de altă parte, demonologia (cu varianta sa daimonologie, gr. Δαίμων – „geniu, spirit”) cercetează ființele mitice „malefice sau benefice în raport cu omul, forțe supranaturale care sunt fie anterioare zeităților sau, după alte opinii, reminiscențe ale acestora, fie acționează ca intermediari între zei și oameni, ori apar în postura de spirite patronale, genii tutelare, concentrări ale sacralului, ipostazieri ale acestuia, așa cum se prezintă lucrurile în mitologia populară” (*Ibidem*).

În studiile sale, exegeta utilizează o serie de sinonime – spirite, genii malefice și personaje mitologice – pentru a desemna termenul demon/daimon.

Analizând diferitele taxonomii propuse asupra spiritelor malefice, Antoaneta Olteanu apreciază că cea mai complexă clasificare îi aparține lui Romulus Vulcănescu; totuși și această tipologie prezintă anumite contradicții evidente. Pornind de la observațiile respective, exegeta propune o clasificare proprie – deschisă completărilor și perfecționării – realizată prin sinteza mai multor direcții de cercetare din domeniu și prin gruparea personajelor demonologice în corespondență

cu funcțiile lor specifice și dominante. Criteriile acestei clasificări sunt: geneza, locul de manifestare, timpul în care acționează și funcțiile generice.

Întrucât demersul se concentrează asupra demonilor arhetipali ai morții, menționăm că aceștia se încadrează, potrivit criteriului genezei, în clasificarea exegetei la rubrica demonologizarea morților (Olteanu 1997, p. 70). Totodată, ei pot fi analizați și din perspectiva criteriului temporal, acționând preponderent în nopțile cu lună și manifestându-și natura malefică până la „a treia cântare a cocoșilor în ceruri” (Vulcănescu 1987, p. 302). Etnologul basarabean **Victor Cirimpei** realizează, la rândul său, mai multe tipologii ale spiritelor „malefice” din mentalitatea tradițională. Conform criteriului locul de manifestare, el include în cadrul demonilor biosferei făpturile care aparțin mitologiei morții, respectiv: Striga, Strigoii și Moroi (2002, p. 140).

Și exegetul Victor Kernbach ne propune o clasificare a entităților demonologice, distingând între duhuri sau divinități de rang inferior – demoni feminini, fie malefici (Iele, Vâlve, Rusalii, Drăgaice, Nedei, Vântoase, Brehne, Strigoaice), fie benefici (Ursitoare, Sânziene) –, la care se adaugă categoriile mixte – duhuri „și bune, și rele” (Zâne, Pieze). În opoziție, clasa demonilor masculini este mai restrânsă (Vârcolaci, Strigoii, Moroi). Totodată, Kernbach identifică și divinități demonologice de treaptă superioară, individualizate mitologic și nominalizate: Cățelul Pământului (sau Țâncul Pământului), Pricoliciul, Calul Dracului, Muma-Pădurii, Vâjbaba, Raca, Moșul Codrului, Marțolea, Joimărița, Știma Apei, Zburătorul, precum și Sfintele purtând numele zilelor săptămânii (Kernbach 2002, p. 231).

Varietatea denumirilor pentru unul și același spirit malefic, precum și „tendința firească a oamenilor de a diferenția realitățile”, după cum observă Ivan Evseev, fac adesea „extrem de dificil de stabilit dacă, de exemplu, Strigoii și Moroiul sunt unul și același duh al morții sau spirite diferite” (1998, p. 110). Cert este că aceste spirite, indiferent de numele purtat în diverse comunități, întruhidează latura întunecată a imaginarului popular, fiind asociate cu vampirismul, morții neliniștiți și forțele distructive ale nopții.

Daimonologia morții în mitologia românească. În mentalitatea tradițională, moartea și misterul care se instaurează odată cu survenirea ei au suscitât întotdeauna tulburări profunde ale conștiinței umane (Eliade 1980, p. 20, apud Vulcănescu 1987, p. 168). Spre deosebire de celelalte ritualuri existențiale, moartea, subliniază Romulus Vulcănescu, reprezintă „cel mai dificil rit de trecere dintre cele pe care le-a intuit omul în întreaga sa existență materială și spirituală”, marcând o „rupere brutală a corpului uman de mediul lui și catapultarea spiritului în cosmos”, fapt care „frustrează uneori încrederea omului în destinul său” (1987, p. 168). Probabil și din aceste considerente, „daimonologia morții, ca parte a mitologiei morții, este cea mai complexă în istoria mitologiei românești” (Ibidem, p. 183), relevând primele reacții ale umanității în fața „misterului morții”.

Această viziune asupra complexității mitologiei morții, în care moartea este percepută nu doar ca un fenomen biologic, ci și ca o experiență spirituală și cosmică,

explică bogăția și diversitatea reprezentărilor demonologice asociate cu ea. Potrivit lui Romulus Vulcănescu, demonii arhetipali ai morții sunt reprezentați de cinci tipuri de ființe: strigoii, moroii, pricolicii, tricolicii și spiridușii (Vulcănescu 1987, p. 209; cf. Evseev 1998, p. 110). Chiar dacă în literatura de specialitate aceste entități au fost adesea confundate, în mentalitatea rurală tradițională, subliniază etnologul, ele sunt clar diferențiate, fiecare întruchipând un stadiu distinct al evoluției daimonismului funerar. În continuare, cercetătorul propune o clasificare bazată pe valențele magico-mitice, realizând o ierarhie pe grade de reprezentare daimonică. În categoria superioară se înscriu demonii de rang divin (theodaimoni), spirite asociate divinităților; urmează demonii de rang uman (anthropodaimoni), dubletele sufletești ale oamenilor, precum strigoii, moroii și spiridușii, și demonii de rang animal (zoodaimoni), dubletele spirituale ale animalelor: pricolicii și tricolicii (*Ibidem*, p. 297).

În contextul acestei ierarhii a spiritelor funerare și al funcțiilor pe care le îndeplinesc în raport cu omul și lumea de dincolo, Romulus Vulcănescu extinde analiza spre dimensiunea simbolică și cosmologică a morții, propunând fundamentele unei autentice mitologii a morții. Pentru elaborarea unei mitologii a morții ca bază a mitologiei etnice a unui popor, cercetătorul sugerează o investigație aprofundată a daimonologiei morții sau daimonologiei funerare, prin care se dezvăluie percepțiile umane asupra „misterului morții” (Vulcănescu 1979, p. 183) și eforturile omului de a-l descifra. În acest proces, se manifestă daimonii buni sau răi, celești sau teriomorfi, arieri sau subterani, entități care fie impun omului un echilibru spiritual, fie îi tulbură armonia interioară pentru a-l subjugă (*Ibidem*). În mitologia românească, arată mitologul, cele două mari categorii de fapte daimonice: superiori (celești) și inferiori (infernali) prezintă o ipostază duală – una umană și una transumană (de spirite). Aceste ființe sunt rezultatul transformării oamenilor „însemnați”, adică născuți sub semne predestinate, a căror viață este orientată fie spre bine, fie spre rău; în timpul vieții și după moarte, spiritul lor acționează în acord cu natura lor daimonică originară.

Daimonii benefici se manifestă, în ipostaza lor umană, printr-o înfățișare plăcută și un comportament blând, altruist: îi ajută pe săraci, alinând suferințele celor neputincioși și oferind sprijin în situații de cumpănă. După moarte, aceștia devin genii faste – spirite protectoare ale comunității – cinstite prin culte periodice și transformate, prin ritualuri de sacralizare, în eroi salvatori sau protectori.

În opoziție, daimonii malefici se nasc sub semne distinctive (căiță, păr roșcat, codiță, copite) și manifestă încă din viață un comportament violent și distructiv, orientat împotriva familiei, a vecinilor sau a comunității. După moarte, forța lor malefică se amplifică, aceștia devenind spirite periculoase, asociate cu dezordinea, boala și moartea prematură.

Analiza conceptului de demonologie funerară relevă o dimensiune esențială a gândirii mitice românești, în care moartea nu reprezintă doar sfârșitul biologic al existenței, ci și o transformare ontologică, marcată de prezența ființelor

demonologice care mediază trecerea dintre lumi. În imaginarul tradițional, aceste entități – strigoi, moroi, pricolici, vârcolaci – exprimă tensiunea arhetipală dintre sacru și profan, viață și moarte, puritate și întinare, ordine și haos.

Așa cum observa Ivan Evseev, nucleul mitologiei românești nu este constituit de „divinitățile de prim rang”, ci de „mulțimea ființelor demonice (a «duhurilor bune» și a «duhurilor rele») asupra cărora planează aproape întotdeauna umbra ambivalenței” (1998, p. 8). Această ambiguitate, conservată în credințele și practicile funerare, trădează continuitatea unei gândiri dualiste de origine arhaică, atestată și de cercetările lui Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu, potrivit cărora miturile dualiste au servit omenirii drept instrumente cognitive pentru înțelegerea ordinii cosmice (Eliade, Culianu 1993, p. 136).

Exegetul rus Serghei Tokarev subliniază că trecerea la creștinism a determinat o polarizare mai accentuată a supranaturalului: forțele sacre și cele malefice au fost delimitate conceptual, fără ca acest proces să anuleze complet substratul ambivalent al credințelor precreștine (1957, p. 16). În tradiția românească, această ambivalență se reflectă în mitul cosmogonic al colaborării tensionate dintre Fâtat și Nefâtat, dintre Dumnezeu și Diavol, prezent în numeroase legende etiologice.

În această paradigmă, lumea de aici și lumea de dincolo nu se opun radical, ci sunt separate printr-o zonă permeabilă, un spațiu liminal, populat de ființe și practicanți ai magiei capabili să mijlocească relația cu forțele necurate sau cu spiritele morților (Olteanu 1997, p. 129).

Pentru o înțelegere mai amplă a fenomenului, se impune contextualizarea demonologiei funerare românești ca sistem simbolic dinamic, situat la intersecția dintre imaginarul arhaic și practicile rituale comunitare. Demonii funerari – strigoi, moroi, pricolici, vârcolacul, stafiele, duhurile neodihnite și, în anumite contexte, spiridușii – trebuie interpretați nu doar ca entități punitive sau perturbatoare, ci și ca mecanisme culturale de reglare a tensiunilor sociale, emoționale și cosmologice generate de moarte. În această perspectivă, demonologia funerară funcționează ca un dispozitiv hermeneutic, prin care comunitatea gestionează anxietatea morții, negociază statutul defuncților și reafirmă coeziunea grupului.

O viziune originală asupra terminologiei mitologice funebre presupune reinterpretarea categoriilor demonologice nu ca entități fixe, ci ca arhetipuri fluide, aflate într-un continuu proces de reconstrucție narativă și rituală. Termeni precum strigoi, moroi, pricolici, tricolici, vârcolac sau, în anumite contexte, spiriduș pot fi priviți ca etichete polisemantice, care codifică grade diferite de liminalitate între viață și moarte, între corp și spirit, între normă și transgresiune. În această lectură, demonologia funerară se configurează ca un câmp conceptual complex, în care supraviețuiesc concomitent atât substraturi precreștine (animiste, totemice și magico-rituale), cât și straturi moralizatoare de origine creștină.

Moartea nu reprezintă doar un moment de trecere, ci un spațiu de negociere simbolică, unde se intersectează puteri benefice și malefice, agenți supranaturali, ritualuri apotropaice și reprezentări comunitare ale fricii și incertitudinii.

Din perspectivă structural-antropologică, demonii funerari pot fi interpretați ca expresii ale contradicțiilor fundamentale ale cosmosului tradițional, echivalând cu ceea ce Lévi-Strauss numea „dezordine” pe care miturile o domesticesc prin structuri simbolice profunde. În egală măsură, acești demoni pot fi considerați actori ai restaurării ordinii, întrucât ritualuri precum descântecurile, bocetele, priveghiul, „punțile de trecere” sau practicile de legare și dezlegare își găsesc motivația în nevoia comunității de a controla, canaliza și neutraliza prezența entităților liminale și potențial periculoase.

Această perspectivă permite o reconsiderare amplă a funcțiilor psihosociale ale demonologiei funerare. Mai mult decât o taxonomie a spiritelor malefice, registrul mitologic respectiv funcționează ca o strategie comunitară de gestionare a traumelor, o formă de „terapie culturală” (în sens antropologic), prin care sunt explicate fenomenele neînțelese, sunt armonizate conflictele latente și este reorganizată simbolic lumea după pierderea unui membru al comunității. Investigarea aprofundată a demonologiei funerare presupune nu doar o analiză etnologică și mitologică, ci și o abordare interdisciplinară – antropologică, psihologică și semiotică –, capabilă să evidențieze modul în care aceste ființe arhetipale reflectă tensiunile constitutive dintre ordine și haos, viață și moarte, colectivitate și individ.

Referințe bibliografice:

CANDREA, I.-Aurel. *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*. București: Casa Școalelor, 1944. Republicat: CANDREA, I.-Aurel. *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*. Iași: Editura Polirom, 1999. ISBN 973-683-182-5.

CIRIMPEI, Victor. Demonii – tratare populară, în literatură, muzică și artele plastice. *Metaliteratura*, 2002, nr. 6, pp. 139-142. ISSN 1857-1905.

CIRIMPEI, Victor. Demonologie. În: *Literatura și arta Moldovei: Enciclopedie*. Vol. 1. Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1985, pp. 182-183.

CIRIMPEI, Victor. Viziuni demonologice românești și universale în folclor, literatură, muzică și artă plastică. În: *Imagini și permanențe în etnologia românească*. Chișinău: Știința, 1992, pp. 117-119. ISBN 5-376-01545-9.

CIRIMPEI, Victor. Viziunile demonologice ca pigmenți ai fizionomiei naționale. *Sigma* (Chișinău), 1991, nr. 5-6.

DANCIU, Petru Adrian. *Demonologia basmului popular românesc. Motivul Zmeului*. București: Tracus Arte, 2019. ISBN 978-606-023-096-0.

ELIADE, Mircea; CULIANU, Ioan Petru. *Dicționar al religiilor*. București: Editura Humanitas, 1993.

ERETESCU, Constantin. *Elemente de mitologie în literatura orală românească* (cu privire specială asupra legendelor populare). Teză de doctorat. Universitatea din București, 1974.

ERETESCU, Constantin. *Fata Pădurii și Omul Noptii. În compania ființelor supranaturale*. București: Compania, 2007(a). ISBN 978-630-6543-09-0.

ERETESCU, Constantin. Știma Apei. Studii de mitologie și folclor. București: Editura Etnologică, 2007(b). ISBN 9738920000

EVSEEV, Ivan. *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*. Timișoara: Amarcord, 1998. ISBN 973-9244-33-5.

GHINOIU, Ion. *Cultul morților la români*. București: Editura Biblioteca Bucureștilor, 2001. ISBN 973-8369-19-3.

GHINOIU, Ion. *Mitologie populară: dicționar*. Ediția a 2-a, revăzută. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2013. ISBN 978-973-45-0659-0.

GOROVEI, Artur. *Credinți și superstiții ale poporului român*. București: Librăriile Socec și comp., Pavel Suru, C. Sfetea, 1915.

GOROVEI, Artur. *Descântecelor românilor. Studiu de folclor*. București: Regia M.O., Imprimeria Națională, 1931.

HEDEȘAN, Otilia. *Pentru o mitologie difuză*. Timișoara: Editura Marineasa, 2000.

KERNBACH, Victor. *Universul mitic al românilor*. București: Lucman, 2002.

MARIANŪ, Simion Florea. *Înmormântarea la români. Studiū Etnografū*. Edițiunea Academiei Române. Bucuresci: Lito-tipografia Carol Göbl, 1892.

OLTEANU, Antoaneta. *Mitologie comparată*. București: Editura Universității din București, 1997. ISBN 973-575-187-9.

OLTEANU, Antoaneta. Pentru o mitologie românească. *Revista Vatra*, 2021, nr. 1-2, pp. 82-87. ISSN 1220-6334

PAMFILE, Tudor. *Diavolul învrăjbitor al lumii: după credințele poporului român*. București: Librăriile Socec și Comp., C. Sfetea, 1914.

PAMFILE, Tudor. *Mitologie românească. Dușmani și prieteni ai omului*. Volumul I. București: Librăriile Socec și Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, 1916.

VULCĂNESCU, Romulus. *Mitologie română*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.

Tokarev = ТОКАРЕВ, Сергей. *Религиозные верования восточнославянских народов XIX-начала XX в.* Москва – Ленинград: Изд-во АН СССР, 1957.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

Primit: 13.11.2025

Acceptat: 21.11.2025